

Kangakudumise traditsioon Saaremaal

AJALUGU

Üldine ajalugu

Kangakudumine on üks tekstiili valmistamise viisidest. Kangas tekib koe- ja lõimelõngade ristlemisel. Kõige esimene ja tähtsaim töö oli kanga loomine ehk *käärimine* ja sellele järgnev lõimelõngade kangaspuudele rakendamine. Kangalõim *veeti üles (loodi)* vanasti majaseina löödud pulkade vahel, hiljem käärpuudele. Loodud kangalõim tuli rakendamisel ühtlaselt jaotada kogu kanga laiuses, keerata lõimepoomile, niietada ja soastada.

Kangakudumise ajal lõimelõngad tõusevad ja langevad. Selle käigus tekib vahelik, kust pistetakse läbi koelõng. Koelõngad kootakse lõimelõngadesse lõnghaaval. Lõime- ja koelõngad ristlevad omavahel kanga rakenduses ettenähtud mustri alusel.

Ajalooliselt vanimad Euroopas tuntud kangasteljed olid püstteljed. Ka Eestis on algselt kasutatud püstkangaspuuid. Põhja-Eestis nimetati neid *kangasjalad*, Saaremaal *tolk kangasjalad*. Püstkangaspuud koosnesid kahest püsttulbast, neile toetuvast lõimepoomist, lõimelõngu eraldavast põiklatist ja vajalikust hulgast nielattidest. Püstkangaspuudel oli võimalik kududa ainult lühikesi kuid üsna laiu kahenieliisi labaseid ja neljanieliisi toimseid võrdlemisi hõredakoelisi kangaid. Esimene kindel tõend kangaspuude olemasolust Eestis pärineb I aastatuhande I poolest Iru linnamäelt. I aastatuhande II poolel ja II aastatuhande alguses valmistatud riie oli kootud vertikaalsete kangaspuudega. Alates 12.-13. sajand esines juba riie, mis oli valmistatud keerukamates tehnikates. See oli kolmenieline, paks kahekordne ja korjatud kirjadega riie. Rauaaja lõpul olid usutavasti tuntud ka rõhtsad kangasteljed. Neil oli palju hõlpsam luua niitega ühendatud tallalaudu sõtkudes koelõngade läbiviimiseks vahelikku. Ka võimaldasid need kududa mitmesuguse pikkusega tihedamaid, vastupidavamaid ja keerukama koemustriga kangaid. Rõhtsate kangaspuude areng ja levik toimus Eestis üsna pikka aega.

19. sajandil kasutati Eestis põhiliselt maatelgi ehk lihttelgi. Vanemal täisraamtelgedega tüübil olid neli tugisammast kõik ühekõrgused ja külgedelt ülalt haripuudega ühendatud. 19. sajandi II poolel tulid kasutusele mitmekesise kiriseadlusega kangasteljed, sajandivahetusel ka kirikangapuud ehk soome teljed, millega saadi kududa laiu ja keerukama tehnikaga kangaid. Kuid vanad kitsad teljedki püsisid taludes kasutuses kogu 20 sajandi I poole. Tänapäeval on Eestis kasutusel põhiliselt kaht tüüpi kangastelgi: lihtsamad ja iidsemad lihtkangasteljed ehk maatuüpi teljed ja kirikangasteljed ehk soome teljed.

Talurahva kudumite põhimaterjaliks olid lina ja vill. Nende kõrval hakati 19. sajandil II poolel kudumiseks kasutama ka ostetud puuvillalõnga. Tugev, sile ja suurema keermega linane lõng sobis poolvillaste kangaste lõimeks. Selleks otstarbeks kasutati vahel ka kanepit, kuigi kanep koos takuga oli rohkem kotikanga materjal.

Eestis avati esimene kangakudumise kool ja korraldati „mustriaparaadiga kangrutelgedel” kudumise kursus Enge mõisas 1895. aastal mõisaproua Reet Kurriku algatusel. Aasta hiljem trükiti Riias käsitöökoolidele iseõppimise raamat, mille koostas Soomes õppinud Tallinna käsitöökooli juhataja Louise Rebenitz.

Traditsiooniline kangakudumine Saaremaal

Vanemad kangasteljed Saaremaal olid püstteljed. Neid nimetati *tolk kangasjalad*. Neil kangaspuudel puudus tagumine lõimepoom ehk *võllas*. Kangapalmik ehk *tolk* olnud niisama telje taha kinnitatud. Kui osa kangast oli eest ära kootud pidi minema kangasjalgade taha ja kudumiseks vajaliku osa kangapalmikut lahti harutama.

Edasi tulid lihtsad maateljed. Neid valmistasid talumehed ise või osteti teljemeistrite käest. Kui mees käis mõisas teenimas, siis tegi ta hiljem koju mõisa telgede eeskujul omale teljed. Kangaspuuid oli erinevaid: Eest kõrgete külgpuid kandvate sammastega ja tagant kõrgete külgpuid kandvate sammastega. Mõlemal tüübil olid riidepoom e võllas keskel, kuid vanematel kangaspuudel võis see ka ees veel olla. Eest kõrgete külgpudega teljed hakkasid kaduma, kui oli vaja laiemaid kangaid kududa. Külgpuud jäid kudumisel ette ja konstruktsiooni muudeti. Kangrutel oli tugevamad kangaspuud. Kui oli vaja tihedat kangast, lasti see kangrutel kududa, sest nemad said tugevamini kinni lüüa. „... *kinni tampida*. Need rasked kangaspuud pole eest ära läinud nagu „kõhnad“ talu kangaspuud“ Kihelkonna.

Kangakudumine oli talurahvale üks tähtsamaid talvetöid ja seda hakati tegema kohe peale kolmekuningapäeva. „*Kevadel `kooti `kangud` Valjala*. Enne oli täpselt välja arvestatud kui palju, mis mõõttudes ja mis materjalist kangast kuduma hakatakse, sest sellest sõltusid eeltööd. Kõigepealt seati üles kääruud ja kääriti valmis lõim. Kääruude jaoks oli rehetoa parre küljes aas ja põrandal vastav pesa, kuhu kinnitati keskmise ristipuu e *võllipuu*. Kangakäärimist nimetati *loomiseks*. Lõime jaoks vajalik lõng lasti läbi *viivuli ehk tihvalaua*. See oli 15 cm pikkune pulk millel augud otstes. Läbi nende jooksis niit käärimisel. Kääriti kahe või nelja niidiga. Iga kera jaoks oli eraldi nõu, mis hoidis niite sassi minemast. Käärimist nimetati kanga vedamiseks. Kääruudelt võeti kangas maha kahekesi. Üks pidurdas kääruu jooksu, teine põimis palmikut. Kääruude ringide järgi arvestati kanga pikkust. Kääritud ja *luulõngagdega* eraldatud lõim keriti kääruudelt maha. Siis oli kääruudele vaja lisaraskust – kas hoidis abiline lõime pinge alla või pandi koguni väike laps kääruude peale „sõitma“. Seejärel viidi kääruud välja ja kangaspuud toodi sisse. Kangaspuud tehti tavaliselt männipuust. Neid laenati ka tasuta soovijatele. „*Ons tede kangaspuudel aega, ma oleks oma käole palunud*“, Püha. Laenajateks olid tavaliselt vaesemad inimesed, kes harva kangaid kudusid. Igal talul olid reeglina oma teljed.

Kui kangaspuud olid üles seatud, algas kanga telgedele asetamine, millest võttis osa 2-5 inimest: üks hoidis telgede ees kangapalmikut kinni, teine pani puupilpaid lõimepoomile lõime vahele ja vaatas, et lõimed korralikult poomile tulevad, kolmas keeratas lõimepoomi ringi, neljas andis lõimepatsist lõime edasi, viies laotas samal ajal kääritud lõime reha pulkade vahele. „*Hakkame täna kangast üles panema*“, Püha.

Siis seoti niied ja pandi paika suga. Vanasti kooti puusugadega, kus puupiid olid harvalt. Enamasti vahtrapuust piidega soad saadi küla soameistrilt. Hiljem hakati puusugade kõrval kasutama ka roosuge. Roosoad tehti bambuspiidega. Seda käidi mere äärest otsimas. Bambuseroog tuli kaldasse riisilaevade laadimise tulemusena. Bambuse kimbud heideti peale mahalaadimist merre ja nii need Saaremaa randadesse jõudsid. Roost soad olid kasutusel veel XX sajandi keskel. Ühe soa valmistamine võttis aega terve nädala. Roosugade kõrvale tulid ennem I maailmasõda vasest piidega soad. Neid müüsid soamüüjad külades või laatadel. Laialdasemalt võeti need kasutusele Kodanliku Eesti ajal. Paljude meelet läksid need kergesti katki, olid rasked ja neid polnud lihtne parandada.

Lõpuks seoti tallalauad niite külge arvestades koekirja. See oli täpne töö ja nimetati siduseks. Kui kõik oli seotud ja pingutatud, prooviti, kas tekib korralik vahelik, mida mööda koelõnga

süstik- *uikoda* liigub. Kui kõik sobis, läks kudumine lahti. „*Täna öhtaks jõvab veel kangale silmad pehe ka veel teha*“, jõuab kudumist alustada – Kaarma. Kudumisse olid haaratud kõik talus elavad naised. Ema kudus, väike laps ukerdas kangaspuude pakkude peal ja kui juba ulatuma hakkas, sai süstikut läbi vaheliku libistada. Lapsed õpetati maast madalast käsitööd tegema. 10 eluaastaks oskasid juba kududa, niietada, takku kedrata ja muid abitööd teha. 12 aastane proovis juba kätt kangakudumisega. Kangastelgedel kooti labast kudet, toimset, mis jagunes täis- ja murdtoimseks, *kalandi*, kolmeniiega toimne ehk *tubeldi*. Viimasel tehnikal jäi kude ühele ja lõim teisele poole.

Sellist riidet, kus kasutati villast lõnga nii lõimeks kui koeks nimetati *tüss* ja kasutati pükste ning mantlite õmblemisel. See kangas kooti täistoimsena, igas piivahes kaks lõnga. Paks villane kangas vanemal ajal uhuti kodus et riie oleks tihe ja tugev ega hargneks. Selleks pandi õlletünni sooja vett (varem ka lihalaga) ja lisades seepi „*Siis läks kenamini karuseks*“, hakati puulabidate - *puulasnadega*, tampima. „*Kangast villama*“, Mustjala. Seda tehti tihti talgute korras, nii, et vahest oli terve küla kohal. Ringselt ümber tünni e *keha* käies sõtkuti kangast ja lauldi– see oli lõbus tegevus. Pikapeale kangas viltus, kui oli veel vähe viltunud, siis mindi jalgadega tünni tampima. Viltunud kangas keriti ümber toika, lasti vesi välja valguda ja pandi ahju kuivama. Hiljem viidi kangad linna uhtumisele. Uhtumis- ja värvimistööstused olid varem Riias ja Pärnus, kuid XX sajandi alguses avati neid nii Kuressaarde, Leisi, Kihelkonnale, Pidulasse ja mujale Saaremaale.

Villased kangad olid naturaalselt lambavilla värvi: valgest hallini. Kui sooviti musta kangast, siis värviti, *kahjati*, see lepakoorega mustaks. Peale kodust värvimist, märg kangas keriti kätega aidates tihedalt ümber peene toika. Siis pandi teine kangas ümber ja kangas pandi ahju põrandale „*küpsema*“.

Särgiriided kooti linase lõime ja koelõngaga labased või toimsed. Linast ehk *linust* kangas pleegitati peale kudumist tuhaga ehk *pandi leekima*, mis tegi linase hästi valgeks. Peale tuhaveses ligunemist peksti kangast kurikaga ja laotati pärast lumehange peale päikese kätte või aia peale 2-3 nädalaks pleekima. Ka leotati linaseid kangaid meres.

Kodus kooti ka erinevaid vaipu. Saani istmekoti e *persealuse* ja jalgade katteks kasutatavaid vaipu, kutsuti tekkideks. 19 saj keskel olid need kahe niiega kootud poolvillased tekid, mille otstes olid triibud. Harilikult oli põhjavärv must, sinine, pruun ja roheline. Muhulased tikkisid tekkidele lillebukette nurkadesse. Kel saarlastest raha oli see ostis, kuid enamusele kõlbas enda kootud triipudega tekk ka.

Elumajas tekina kasutatavad vaibad kooti läbivillased murd- ja täistoimse koega ja linuste lõimedega labase koega. Vaibakangad kooti 19. sajandi alguses kolmelaidsetena (õmmeldi kolmest kangaribast kokku), sajandi lõpul aga laiema kangana, nii, et sai vaid kahest kangast kokku õmmelda, kahelaidised. Valmiskootud vaibad vanutati hästi paksuks, nii, et nad pidasid vastu terve inim põlve.

Palju kooti ka suurrätte. Need kooti *ruutlikud* ehk ruudulised toimses tehnikas. Paljud suurrätid on tänaseni säilinud kuna neid on kodus majapidamises kasutatud näiteks triikimisalusena. „Kui minu ema suri, siis võttis selle räbaldunud räti enda hoida minu tädi Linda, kes lõikas sellest välja tervema tüki, tegi sellele ilusa heegeldatud äärise. Ja hoiab seda nüüd kui kõige kallimat mälestust oma lapsepõlvest“ Anne Kolk, Kärla, Kõrkküla.

Pätipealsete kangas tehti linase lõime ja villase koelõngaga, millele kääriti takku hulka. Kotikangas kooti jämedatest taskustest lõngadest toimselt ja kalaroogu ehk *kalandi*.

Kaltsuvaibad kooti kõige viimases järjekorras, seda tehti siis, kui aega üle jäi. Sest kui ader välja läks, siis polnud enam aega toas istuda.

Saare naised olid kõvad kangakudujad. Päevas kooti 8-10 küünart (4-5 m) kangast aga eriti usinad võisid kududa linast kangast isegi 18 küünart (9 m). Kangad kooti kuni 20 m pikkused, õhemad kuni 30 m. Igal aastal kooti 40 küünart särgikangast, sama palju jämedat linast kangast, 20-30 küünart meeste ülikonna riidet. Lisaks veel käterätikangas, pätipealse kangas, igapäeva riide kangas, kus oli linane lõim ja villane kude.

Külakangrud, kes hakkasid teistele kangaid kuduma tekkisid umbes 19. sajandi viimases veerandis. Nad ei olnud kuskil õppimas käinud, vaid kudusid emadelt õpitud teadmistega. Kangakudumise kursused algasid 19. sajandi lõpupoole ja siis said jõukamad peretütred sealt teadmised. Aga oli ka neid, kes käisid Tallinnas Louise Rebenitzi (1856-1942) ja tema tütre juures õppimas. Kuna Rebenitz ise oli koos oma vanema tütreaga Soomes õppimas käinud, siis töid ka tema õpilased kodukülla naastes kaasa nn soome teljed. Nendega sai kududa kirimustris kangaid ja sellega nad ka raha teenisid. „Kudusid *kirjakangastes* kangaid“, Valjala. Kangrutel lasti kududa paremad villaseid ülikonnariided, suurrätte ja vooditekke.

XX sajandi alguses jäi kodune kangakudumine tahaplaanile, sest palju riideid osteti juba poest. Põllumajandus arenes ja mitmekesisus ning naistel jäi üha vähem aega käsitöök. Kolhoosniku aiamaa ei võimaldanud ka enam lina kasvatada. Tütardele õpetati küll veel mitut lihtsamat kodukäsitööd eriti tarbekangaste kudumist, kuid rahvariiete kandmisest loobumine viis mitmekesised vanemad näputööoskused nagu vöökudumine, pitsiniplamine ja tikkimine unustuste hõlma. Ringi korraldati kogu elamine ja nii polnud kangastelgede jaoks enam majas ruumi. Leiti et uued ehitatud hooned ei vajanud enam lihtsaid põrandariideid. Kellel olid veel alles teljed ja linast lõime, see kudus esiku ja köögi jaoks *kaltsu riideid*.

Kodanlikul ajal (1920-1940) algasid kangakudumise kursused, kus õpetati kirikangaid (*kirjakangaid*) kuduma. Koos uute kangakudumise tehnoloogiatega tulid Saaremaale üldisemalt kasutusele kirikangasteljed.

1940 aastatel oli veel maal kangruid kes kudusid villaseid salle ja rätikuid. Sidused neile rätikutele olid väga keerulised. Vaja oli kasutusele võtta 12-16 tallalauda. Aga naised oskasid tänu sellele, et olid Kodumajanduskoolides õppinud kangakudumist. 1950ndatel olid Saaremaal vene sõjaväelaste naiste hulgas väga hinnatud vikerkaarevärvilised sallid. Neid osteti ja saadeti ka Venemaale. Kuna oli nõudlus, siis paljudes peredes neid kooti, aga kuna äritsemine oli keelatud tegevus, siis peideti rätte kontrollide hirmus mahajäetud taludesse ja metsa.

Ärkamisaegne kodumajandus (1850...1917) See ajajärk langeb suurel määral kokku meie rahvusliku ärkamisajaga, mis oli ühtlasi ka teadliku kodumajanduse ärkamisaeg ja kestis kuni iseseisva Eesti Vabariigi alguseni. Kuigi rahvuslik ärkamisaeg lõppes 1890ndate aastatega, kestis teadliku kodumajanduse ärkamisaeg veel edasi. Sellel ajajärgul ja eriti XX sajandi algusaastatel sai üha selgemaks, et taluperenaisele on vaja kodumajandusteadmisi, sest talu arenguks pole tähtis mitte ükski peremees, vaid sama või isegi veel olulisem osa on perenaisel. Sajandivahetusel võeti riidekirstude asemel kasutusele riidekapid ja kummutid, mis levisid eriti kaasavarana. Siis kaeti ka aknad kardinatega ja võeti kasutusele põrandariided.

Kodumajanduse mõtet hakkasid 1870ndatest aastatest arendama ka Eesti põllumeeste seltsid Tartus, Pärnus, Viljandis ja mujal. Kujunesid meie esimesed kodumajandusõpetust andvad kihelkonnakoolid tütarlastele. C. R. Jakobson soovis, et ...eesugune tütarlaste kool igas kihelkonnas elusse ärkaks. „Kus noored tütarlapsed tõesti headeks perenaisteks ja majapidajateks saavad kasvatatud“.

Eesti nais kutsehariduse tärgkamise ajaks on loetud 20. sajandi algust, mil saabusid tagasi mitmed meie haritud naised, kes käisid õppimas välismaal mitmel erialadel, nagu kodumajapidamine, aiatöö ja nais käsitöö. Nad asusid Eestis tööle õpetajate ja instruktoritena.

Kangakudumise koolid Saaremaal

Karja Kodumajanduskool

Karja kihelkonnas, Karja mõisas, asus XX sajandi alguses Karja Kodumajanduskool ehk nn pruutide kool. Kool oli mõeldud ainult tütarlastele ja pidi ette valmistama tegelikke perenaisi maakodudesse-taludesse. Kooli õppeajaks oli üks aasta. Tulevased lõpetajad pidid olema suutelised perenaisena kõiki kodumajanduslike töid edukalt täitma. Koolis õpetati aiandust, toitmisõpetust, kodukaunistamist, lastekasvatust aga ka õmblemist ja kangakudumist. Õppetöö algas endises piiskopi ametimõisa härrastemajas 15. jaanuaril 1929. aastal. Õpilasi oli vaid 8. Kooli kolm õpetajat ja juhataja olid kõik naised. Enamus neist olid lõpetanud Kehtna Kõrgema Kodumajanduskooli ja kandideerinud tööle Saaremaale. Kuna hakati õpetama muu hulgas ka kangakudumist, lasti Vladimir Lemberil Vaiverest teha kangastelgi. Ta valmistas neid 10 tükki kolmes suuruses. Soad telliti F. Kossleri firmalt Tartust. Kangakudumist hakkas õpetama Natalie Sütt. Kangakudumist õpiti ühise aine: rõivastus, kodukaunistus ja kangakudumine raames. Kangakudumise tunnid olid igal päeval. Programmi kohaselt võeti läbi lihtkangad, kirikangad ja põimkangad.

Gongilöögid kuulutasid õppetöö algust juba kell kuus hommikul. Õpilased ise ketrasid lõnga, kudusid ning õmblesid endile koolivormi. Tehti ka vaipu, linikuid, kooti põrandariideid, mis olid näitustelgi väljas.

Kuna õpilasi oli vähe ja õpetajad ei saanud norm koormust täis, siis saadeti neid andma kangakudumise koolitusi ka mujal Saaremaal. Aastatel 1924-1934 toimusid kolmekuulised kursused Kihelkonnal, Torgus, Lümandas, Kuressaares, Tõllustes, Valjalas ja mujal.

1938 pühitses Saaremaa kodumajanduskool 10 aastast sünnipäeva, selle ajaga oli koolis läbi käinud 200 tütarlast. Pärast 1940. aasta juunipööret ei peetud kodumajanduskooli tegevust vajalikuks ja see likvideeriti.

Kuressaare Ametikool

Kool loodi 6. novembril 1922 aastal Kuressaare Ehitusinstruktorite Koolina, esmakordselt võeti vastu 19 õpilast. Hiljem oli kooli nimi Kuressaare Tööstuskool ja selle juures tegutses ka kangakudumise eriklass. Viimasest kujunes Kuressaare Naiskutsekool, mis asutati 1942 aastal. Tööd alustati kolme osakonnaga: õmblemine, kangakudumine ja kodumajanduse osakond. Tung kooli oli üle ootuste suur, esitati 234 sooviavaldust, vastu võtta oli aga võimalik 86 õpilast. Kuressaare Naiskutsekool ehk Käsitööstuslik kool avati samas direktor Linda Metsniidu juhendamisel 09.01.1945 aastal. Õppeaeg oli koolis kolm aastat. Õpiti joonistamist, kavandite loomist, värvimist, kujundite stiliseerimist. Loodetud vaipade, kardinade ja muu dekoratiivse asemel anti õpilastele kududa tellijate jaoks vajalike lihtlabaseid riidekangaid. Näiteks ülikonnariie mida oli üksluine ja raske kududa. Dekoratiivkudujatele õpetati dekoratiivkudumise ajalugu, rahvariie tundmist ja rahvusliku ornamentikat, erikompositsiooni, ja tehnilist joonestamist, materjaliõpetust, kudumise tehnoloogiat, kangaste analüüsi, värvimist ja viimistlemist. Lõputööks tuli kavandada ja selle järgi kududa dekoratiivsed kangad, näiteks villased ukseesriided.

Juba poole aasta pärast muudeti kool Kuressaare Tööstustehnikumiks. Koolis oli 3 osakonda: rõivaste konstrueerimine, dekoratiivkudumine ja ehitus. Koolis õpetas kangakudumist Amalie

Grauberg, kes oli lõpetanud Tartu Naisühingu Kutsekooli kangakudumise erialal. Ta oli tulnud suunamisega Saaremaale juba 1925 aastal kangakudumise instruktoriks.

Kuna oli vaja ehitada üles nii sõjas purustatud linn kui külad, vajati ehitajaid. Naiste erialad tõrjuti tahaplaanile ja seda juba samal suvel, kui hakati õpilasi otsima. Tütarlapsi hakati ettevalmistama nii ehitusviimistlejateks kui haljastajateks.

Kangastelgedel kudumise õpetamine jätkus 1991 aastal. Järgmise 10 aasta jooksul valmistasid kõik käsitöö eriala lõpetajad lõputööks rahvariide komplekti. Kangastelgedel oli vaja kududa nii seeliku kui vesti kangad. Õppurid said koolis selgeks nii lihtsamad kudumistehnikad kui siduste tegemise. 2012-2015 aastatel läbisid 15 naist Tekstiilikäsitöö valmistaja õppekava, saades I semestri jagu teadmisi ka kangakudumisest. 2014-2015 aastatel toimus esimest korda ainult kangakudumise aastane koolitus. Selle jooksul said 16 osavõtjat paljude tehnikate ja materjalide katsetusi teha. Lõpetajad said III järgu Käsitöömeistri kutsetunnistuse tekstiili alal. Mitmed naised jätkasid õpinguid 2017-2018 aastatel ja said lõpetades V järgu tunnistuse. Sellel koolitusel õpetati mustreid looma ja neid omavahel ühendama. Tänu tootearenduse õppimisele sai väljamõeldud kudumeid näha nende inimeste seljas, kellele need disainitud olid. Tänavafestivali raames astusid kudumite uued omanikud nendega poodiumile.

2018. aastal toimus Saaremaal 16. kangakudujate infopäev, mille teemaks oli „Merekarva“. Infopäeval said kohaletulnud ülevaate Teeninduskombinaadis Saare kootud esemetest, vaadata näitust osalejate poolt kaasavõetud kudumitest. Põnevaid tehnikaid tutvustasid Anne Kolk ja teised Ametikooli kangakudujad.

Kirjeldus (olemas ka Sissekande lehel)

Saaremaa naised istuvad kangastelgedele taha kas huvist või vajadusest. Paljud on avastanud aida tagumisest otsast seal aastaid konutavad kangasteljed ja soovinud endale selgeks teha kuidas need töötavad. Saades aga kangakudumise kursustel aimu, millised võimalused on telgedel kudumiseks, ostavad endale siiski uued ja korralikumad kiriteljed. Mõned soovivad jääda kodukohta paigale väiketootjana, sest näiteks põrandavaibad on minev kaup. Aga kui vaiba kudumise oskused on selged ja kudumine muutub üksluiseks, tahaks teha ka muid esemeid. Nii hakatakse kursuste toel erinevaid tehnikaid avastama ja saadakse teada, kui palju on veel õppida. „Kui kangakudumise maailm sinu ees avaneb, saad aru, et see ei ole ainult triibuline kaltsuvaip, vaid on nii inspireeriv ja endasse haarav. Tänapäeva kiire elutempo juures on see meditatiivne ja loominguiline tegevus tohutute võimalustega.“ Ütleb Liisi Ots, kes on osa võtnud nii Veinika Västriku kangakudumise koolitusest „Kuldne lõim“, kui Kuressaare Ametikooli V taseme kangakudumise kursusest. Kangakudumine nagu käsitöö üldse on selline valdkond, kus kunagi ei saa oskajaks, kogu aeg tuleb juurde uusi tehnikaid ja töövõtteid, mida tuleb õppida.

Kangakudumise huvilised naised on loonud seltsingu Lõimik. Seltsing pole küll veel ametlikult registreeritud, kuid annab naistele ühtekuuluvustunde ja koostegutsemise lusti. Koos käiakse kangaid kudumas Kuressaare Ametikooli kangakudumise klassis. Kui kellelgi tekib mingi idee, siis sellest haaratakse kohe kinni ja äkki avastavad kõik, et ka nemad soovivad just sellist kangast kududa ja seda ideed teoks teha. Kuna kanga ülespanemine on kudumise juures kõige keerukam tegevus ja ükski on seda raske teha, siis saavad naised ühises töötoas selle koos ära teha. Hilisem kudumine on juba mõnus tegevus ja igaüks tuleb kohale just sellel ajal kui tööd ja muud tegevused seda lubavad. „Olen lapsest saati teinud erinevat käsitööd ja mõelnud, et kangakudumisega ma end küll ei seo. Nüüd on läinud aga vastupidi, see on mind köitnud kõige rohkem.“ Ütleb Marite Madisson, kes on üks seltsingu

eestvedajaid. Naised on ühises kangakudumise toas kudunud ka mitmeid rahvariide seeliku kangaid. „Mul on nii palju neid naisi suguvõsas, minia ja tütar ja lapselaps. Ega ma ei saa kedagi seelikukangast ilma jätta“ ütleb raamatupidajana töötav Marite Madisson ennem kui läheb juba viiendat seelikukangast kuduma.

Saarel on mitmeid käsitöölisi, kes end kangakudumisega ära elatavad: Pille Tänak koob sõbakirjalisi põrandavaipu. Ülle Tikerperi koob vaipu, mille koematerjaliks kasutab nii trikotaaži riba kui villast lõnga. Kuna tal on kasutusel ka 1,80 m kudumislaiusega teljed, siis saab ta kududa ka villaseid õlasalle ja suurrätikuid aga ka tugitooli- ja voodikatteid. Ulvi Maripuu koob peeneid linaseid linikuid lauale ja käterätte. Ly Põlluäär koob telgedel trikotaaži ribadest vaipu. Marika Samlik koob rahvariide seelikute ja vestide kangaid. Igal laadal on mõni neist käsitöölisest kohal oma kaupa müümas ja ostjaid jätkub. Lilli Vipp koob sõbakirjalisi kangaid ja õmbleb neist käekotte. Need meeldivad nii talle kui tema sõbrannadele väga. „Siiani on kõik esemed kodust ära viidud“ ütleb Lilli ise.

Aga need käsitööhuvilised, kes soovivad kangast kududa oma rõõmuks ja kodu kaunistamiseks, teevad seda nii kodus kui ka külamajades. Üheks selliseks on näiteks Laadjala küla seltsi maja. Teisel korrusel on seal kolmed erineva kudumislaiusega teljed ja huvilised saavad seal kudumas käia.

Kui aga oskuseid napib, saab kuduma minna Valjala Tööpatta. 2002. aastal avati eelmise sajandi kolmekümnendail aastail rajatud Valjala vanas veskis tööpada. See oli esialgu mõeldud töötutele ümberõppe kohaks. Kuigi seal korraldati ka muid käsitöökursusi ja isegi ettevõtlusõpet, oli juba avades olemas viis kangastelge.